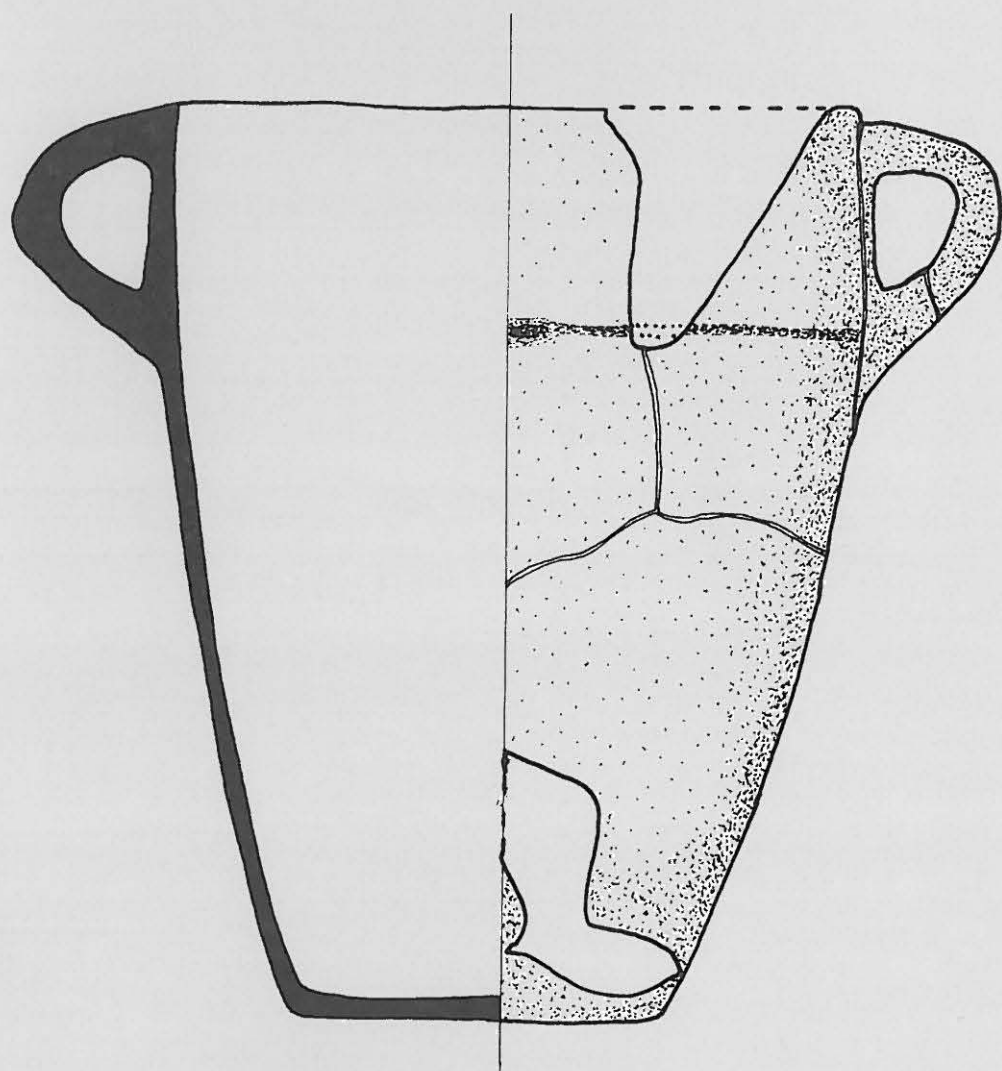

CRÒNICA

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE LLAGOSTERA

ANY 1996/NÚM. 14 - Exemplar gratuït

Les Sitges de Llagostera

Les sitges de Llagostera

Els camps de sitges de Llagostera foren excavats l'any 1966, la seva majoria pel Centre d'Estudis de Llagostera i la resta pel Dr. Miquel Oliva del Servei d'Investigacions Arqueològiques de Girona però no fou fins l'any 1973 quan són estudiats i publicats en profunditat pel Dr. Narcís Soler, moment a partir del qual s'inclouen en la bibliografia especialitzada (Nolla, J. Ma. i Casa, J., 1984, pp. 187-189). Per altra banda, els materials de farciment d'aquestes sitges avui es troben al Museu Municipal de Llagostera i foren classificats i inventariats per la Dra. A. Toledo l'any 1993.

Els camps de sitges de Llagostera estan escampats en diversos indrets del terme municipal, però tots tenen com a característica comuna: la seva proximitat amb el poble. Les sitges de Sant Llorenç estan situades en el Km. 2 de la carretera que porta de Llagostera a Sant Grau i les sitges de Can Pere Pere en el camí que porta del barri

Francesc Vergés dins la sitja de Sant Llorenç on es trobà la Dama de Sant Llorenç.

de Sant Llorenç a aquest indret. Pel que fa a les sitges de Maiena (Fig. 1), estan situades a tocar la carretera de Girona a Sant Feliu de Guíxols, concretament en el km. 20. Finalment, Pocafarina està situada a uns 200 m. del cementiri municipal.

**Aula de Prehistòria i Món Antic. Departament de Geografia, Història i Història de l'Art. Universitat de Girona.*

LES SITGES

L'emmagatzematge en sitges

A la majoria dels jaciments arqueològics d'època ibèrica del nord-est de Catalunya s'ha localitzat un bon nombre de fosses excavades al subsòl (Fig. 2), interpretades com a sitges, que en una de les accepcions de la paraula significa dipòsit de gra. La interpretació arqueològica d'aquestes fosses, després d'algunes lectures actualment abandonades com la utilització d'aquestes com a fosses d'enterrament, també s'ha adreçat en la mateixa direcció, ja que les característiques físiques i morfològiques de les sitges converteixen aquestes en un dels dipòsits més adients per a la conservació de gra en les societats pre-industrials.

Evidentment, les sitges no foren els únics elements utilitzats pels ibers per conservar gra, ja que es coneixien altres tipus d'espais, magatzems,

1. Mas Sec
2. Can pere Pere
3. Gressencs d'en Baulí
4. Pineda del rector
5. Pla de Maiena
6. Pocafarina
7. Puig Morató
8. Sant Llorenç

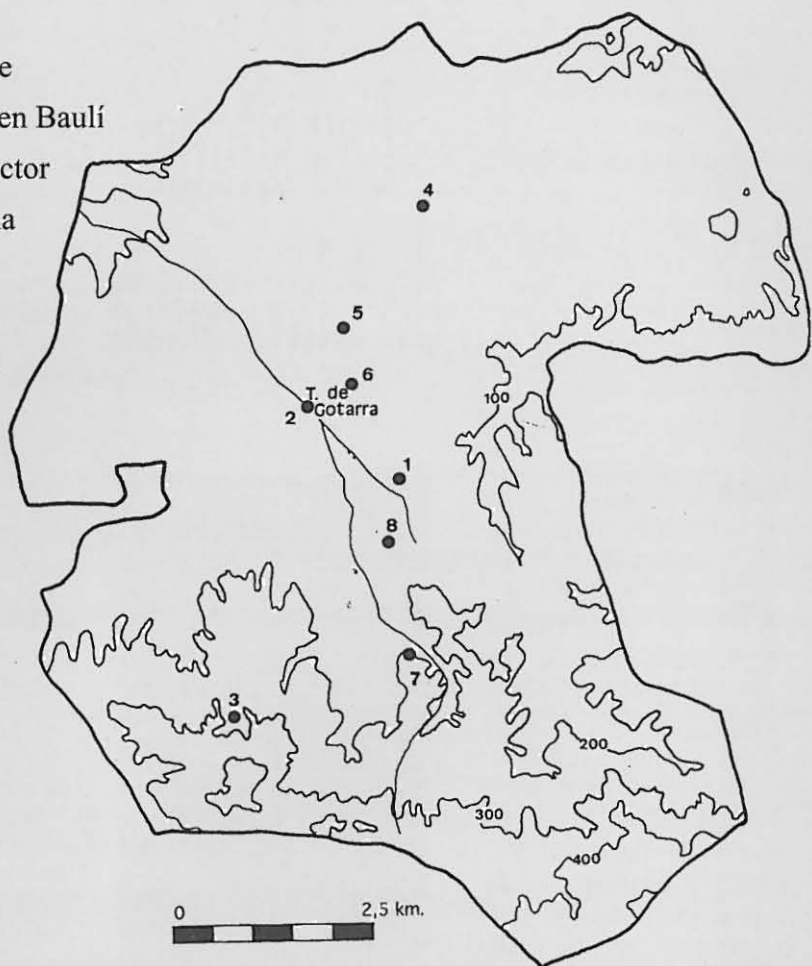

Fig. 1/ Mapa on estan situats els camps de sitges de Llagostera.

objectes, àmfores, que també podien tenir aquesta finalitat. No obstant, assegurant unes condicions òptimes d'humitat i temperatura, que segons la bibliografia especialitzada s'ha de situar per sota del 12-14% d'humitat relativa i els 15° C de temperatura (Hosseney, RC.,1991), les sitges permeten mantenir el gra en unes condicions immillorables durant un espai llarg de temps. Aquesta característica és la que distingeix, precisament, aquest sistema de conservació d'altres tipus d'emmagatzematge: la possibilitat d'emmagatzemar a

llarg termini. A aquesta característica s'hi podria sumar una altra d'especial rellevància, la possibilitat d'emmagatzemar en una sola sitja una gran quantitat de gra com a conseqüència de les considerables dimensions que assolixen algunes d'aquestes fosses, fins a 3 m. de profunditat i 2-3 m. de diàmetre màxim.

Malgrat aquests clars avantatges, l'emmagatzematge en sitges també comporta alguns problemes o inconvenients, ja que la sitja un cop plena de gra no pot obrir-se i tancar-se segons les necessitats alimentícies del

moment, ja que l'entrada d'aire alteraria les condicions estables de l'atmosfera de la sitja (Garcia, D.,1987). En conseqüència, la sitja un cop oberta havia de ser totalment buidada. Malauradament, el registre arqueològic només detecta les etapes de construcció de les sitges, a través del perfil de la fossa, i d'obliteració o abandonament, a través del seu reompliment, però no en detecta el període de funcionament ni la perdurabilitat. Per tant, desconeixem, encara que no del tot, si eren reaprofitades, si ho eren quantes vegades, quan durava l'emmagatzeme-

matge, a quines èpoques s'emmagatzemava, etc. De totes aquestes qüestions, arqueològicament només es pot respondre, amb relativa seguretat, a una. Concretament, la formació dels reompliments i del perfil de les sitges deixen entreveure la possibilitat que les sitges podien ser reutilitzades diverses vegades fins que la repetida utilització alterava els perfils i la boca de la fossa, provocant una disminució en el manteniment de la producció emmagatzemada.

Un cop una sitja ja no era utilitzada com a graner, les fosses s'omplien amb materials residuals, d'escombrera (fig. 3 i 4). Per tant, en l'excavació d'una sitja solen trobar-se tot tipus de restes: fauna, ceràmica, ferro, materials constructius, bronzes, etc. Per altra banda, un cop abandonada la funció d'emmagatzematge una sitja també es podia utilitzar com a lloc d'enterrament, tal i com sembla demostrar alguna inhumació localitzada a l'interior d'alguna fossa.

Els camps de sitges de Llagostera

Els camps de sitges de Llagostera constitueixen un dels grups més nombrosos dels localitzats fins ara al nord-est de Catalunya que no estan relacionats directament amb cap poblat. De fet, com es pot comprovar, només es pot parlar de camp de sitges

Esteve Fa excavant una sitja de Maiena l'any 1966. A.M.L. Foto Vall.Ilosera.

en dos jaciments, si entenem per camp de sitges una agrupació considerable d'aquest tipus de fossa: Sant Llorenç i Pla de Maiena. Els altres jaciments (Can Pere Pere, Pocafarina, Mas Sec i Puig Morató) només estan formats per 1 o 2 sitges.

Sant Llorenç

11 sitges

El tret físic més destacable d'aquest camp de sitges és la manca de conservació de les boques de les fosses. Això s'ha fet evident a partir de l'anàlisi dels diàmetres de les obertures de les sitges i de la seva profunditat (fig. 5). Per una banda, dels cinc diàmetres de boca dels quals tenim constància que s'haguessin registrat en l'excavació, quatre superen el 1,25 m. i només un està

per sota 1 m., mida que es considera màxima pel diàmetre d'una boca de sitja. Per altra banda, de les profunditats conservades només n'hi ha una que superi els 2 m. de profunditat. Cal recordar que una de les característiques principals de les sitges és la possibilitat d'emmagatzemar grans quantitats de gra, per tant una fossa petita no s'ajusta a les condicions pròpies d'una sitja.

Pel que fa a la forma de les sitges, aquestes semblen ajustar-se a dues de les formes més típiques. La majoria són ovoides (en forma de tonell) amb el fons còncav, i la resta cilíndriques, normalment amb el fons pla. Hi ha, no obstant, un tret formal d'algunes d'aquestes sitges que s'allunya dels estàndards. Al fons de les sitges núm.

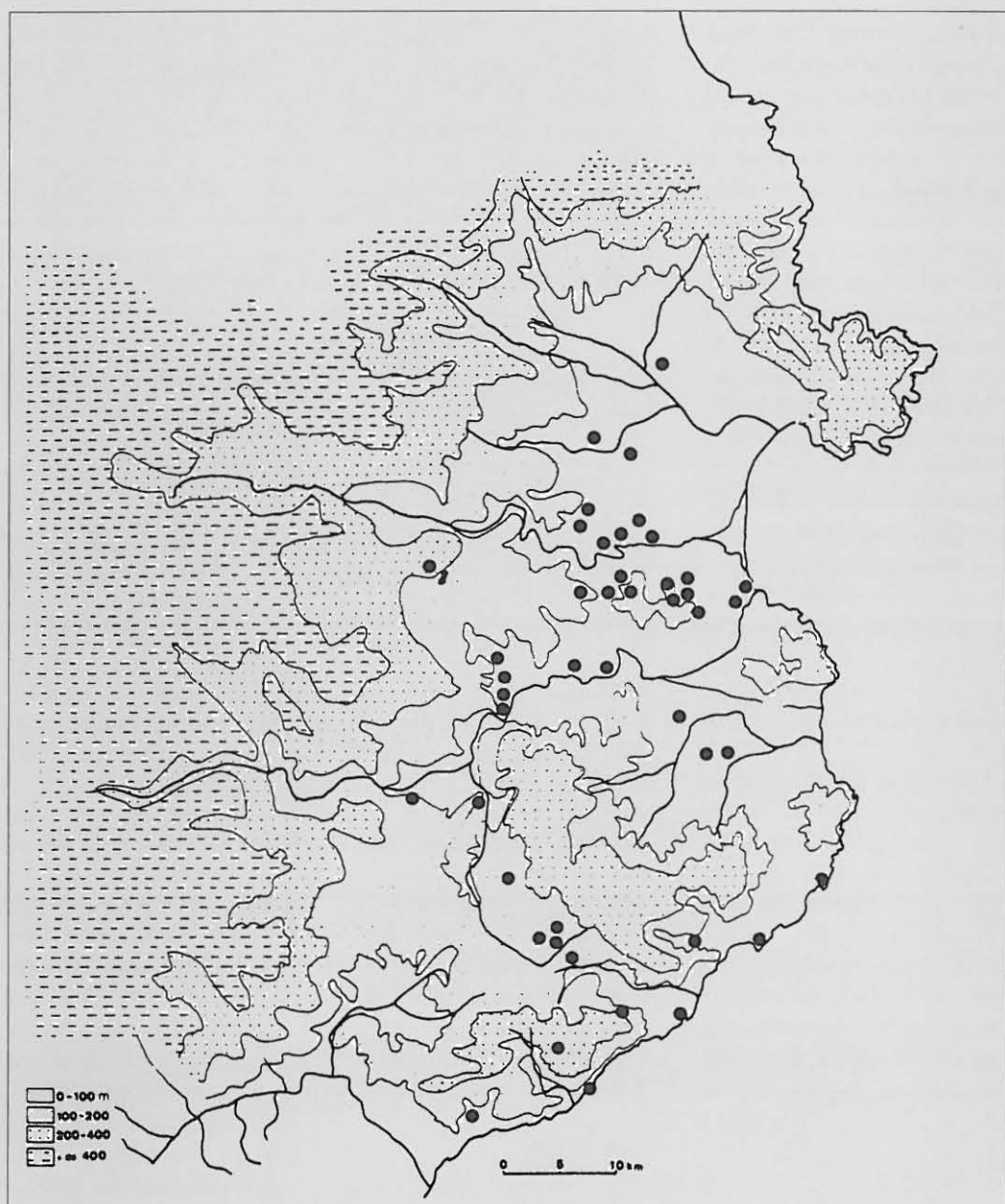

Fig. 2/ Mapa on estan situats amb punts negres els jaciments de les comarques de Girona on s'han localitzat sitges inutilitzades a època ibèrica.

1,2 i 3 es va registrar uns petits forats que tenien una profunditat màxima de 30 cm. i uns 0,35 cm. de diàmetre. Alguns autors han interpretat aquests forats com el lloc on recolzar la base d'un recipient ceràmic, el contingut del qual necessitaria les condicions atmosfèriques que li oferia una fossa que hauria deixat de funcionar anteriorment com a lloc per emmagatzemar

gra.

Un cop les sitges van ser obliteratedes, s'omplien amb pedres, argila i/o material d'escombrera tal i com ho indiquen les diferents restes arqueològiques trobades en aquestes fosses: ceràmica, fauna, elements constructius, ferros i material lític, essent el material ceràmic el més abundant.

Pel material localitzat en l'interior dels

reompliments s'ha pogut datar el jaciment, la cronologia del qual abraça un període comprès entre el s. III i el s. I a.C. No obstant, una anàlisi detallada d'aquesta ceràmica permet veure un escalonament en la inutilització de les fosses, essent el s. II a.C. el moment en el qual s'observen més obliterations, fins a 6; 2 més ho van ser molt a finals del s. III a.C. i, final-

ment, 2 a finals del s. II o, fins i tot, primers anys del s. I a.C.

Pla de Maiena

19 sitges

De les 18 sitges de les quals es registren les mides, 17 superen 1,5 m. de diàmetre màxim i d'aquestes, 7 els 2 m. (fig. 6). Aquest fet obre la possibilitat d'unes dimensions relativament més grans que les del camp de sitges de Sant Llorenç. A més a més, 2 sitges superen els 2 m. de profunditat encara que la majoria fa menys d'1 m, com a conseqüència, però, de les alteracions del terreny, fet que ha impossibilitat la conservació de les boques de les

sitges. Pel que fa a les formes, continuen les mateixes de les descrites en el jaciment de Sant Llorenç, amb un lleuger increment de les sitges amb fons pla i de les que tenen forma de cilindre. Per altra banda, en aquest jaciment també s'han constatat els mateixos forats excavats als fons de les sitges, en aquest cas amb profunditats que van dels 15 als 30 cm. i diàmetres dels 20 als 40 cm., forats que es poden interpretar igual que els de Sant Llorenç.

Els reompliments de les sitges estaven formats per argiles, pedres i material d'escombrera, encara que en menys quantitat que en les sitges de Sant Llorenç. En relació a la cronologia,

els tipus i les formes ceràmiques ens remeten a un període de rebliment de les fosses que, a l'igual que Sant Llorenç, es situa entre final del s. III i principis del s. I a.C. essent el s. II a.C. el moment en el qual es registra el major nombre, 6, d'obliteracions.

Can Pere Pere

2 sitges

El desconeixement d'aquestes sitges és gairebé total. Només se'n coneixen parcialment les mides, que en la sitja núm. 1 són d'1,8 m. de diàmetre màxim i profunditat i en la sitja núm. 2 de 1,40 de diàmetre màxim i 1,45 de profunditat. A partir d'algun mate-

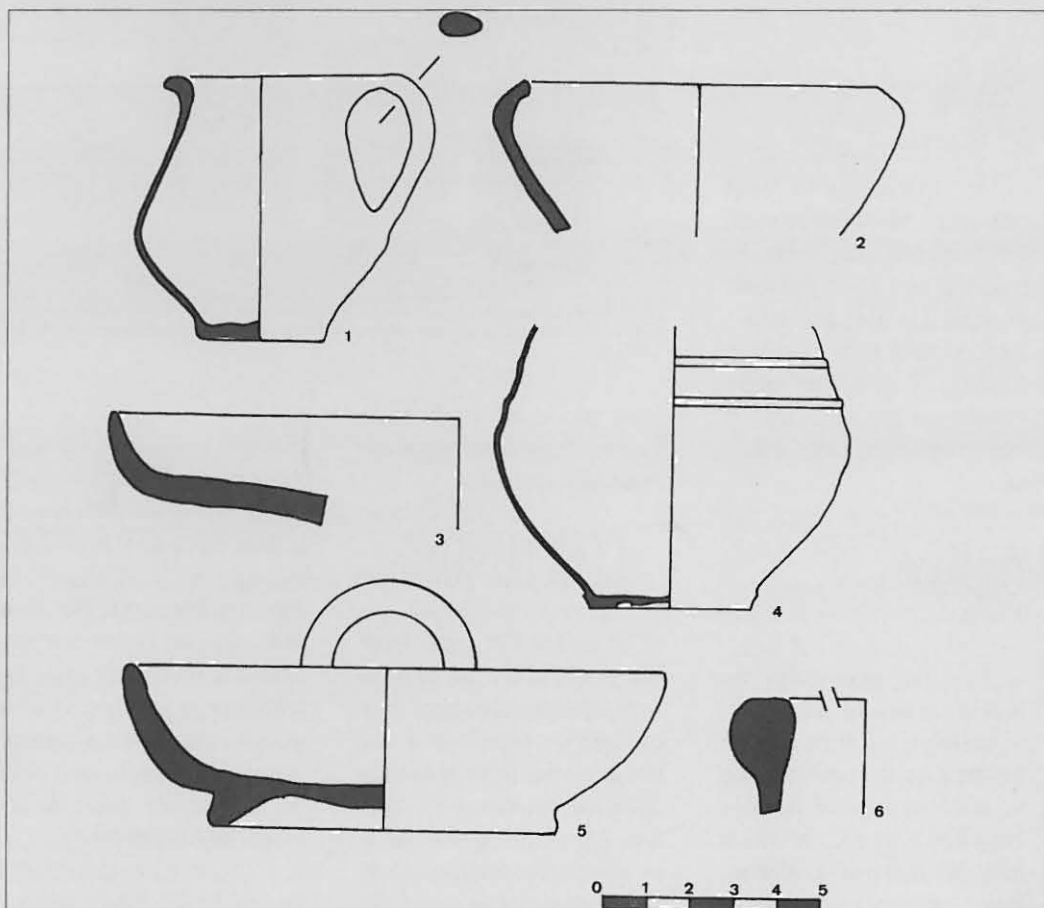

Fig. 3/ Materials procedents de les sitges de Llagostera. Gris emporitana: 1:2.4; Camp. B: 3 i 5; Àmfora púnico-ebusitana, for. 16: 6.

rial conservat al Museu Municipal de Llagostera la cronologia d'obliteració de les sitges s'aproxima a la segona meitat del s. II a.C.

Pocafarina

1 sitja

Aquesta sitja de forma cilíndrica s'ha de considerar de les més grans dins el context de les sitges de Llagostera, ja que mesura 2,20 de diàmetre màxim i 1,80 de profunditat. Pel material exhumat, d'on destaca el 43,8 % de ceràmica a mà, la datació de la inutilització de la sitja cal situar-la a la segona meitat del s. II a.C., en un context cronològic molt semblant a la dels restants camps de sitges.

Mas Sec

1 sitja

Sitja de la qual només es té coneixement del material que formava part del seu reompliment: ceràmica a mà, grollera a torn i alguna peça discoïdal. Ceràmica que, per altra banda, no permet establir una cronologia gaire precisa.

Puig Morató

1 sitja

La presència de tègula juntament amb ceràmica ibèrica a torn permet hipotetitzar la cronologia de la inutilització de la sitja entorn el s. II a.C. A més a més del material esmentat, en el reompliment de la

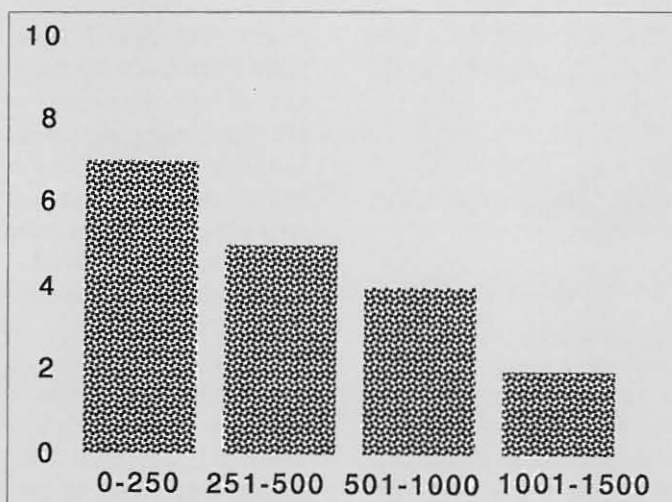

Fig. 4/ Gràfic de les quantitats de material trobades a l'interior de les sitges. En aquest cas es pot observar que encara que moltes sitges són omplertes amb material d'escombreres, el nombre de sitges amb poc material ceràmic destaca per sobre de les que tenen en gran quantitat.

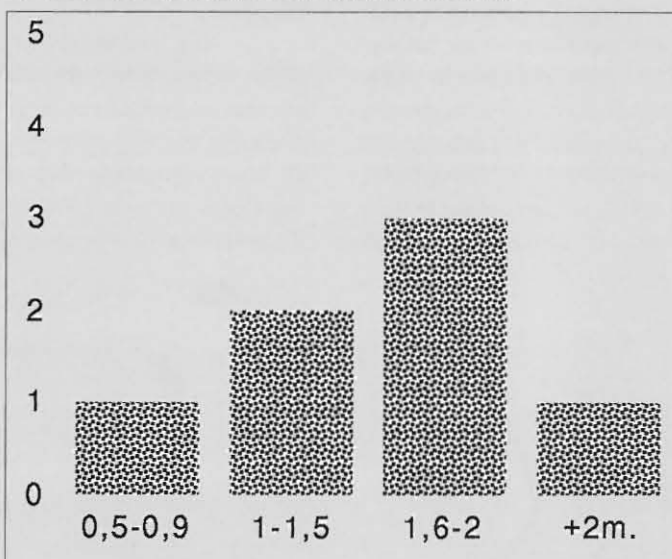

Fig. 5/ Gràfic dels diàmetres de les boques de les sitges de Sant Llorenç. Moltes d'aquestes boques tenen un gran diàmetre, la qual cosa indica que han estat considerablement alterades des de la seva inutilització.

fossa es van trobar diversos fragments de ceràmica a mà i una roda de molí.

CONCLUSIONS

Tot i el considerable nombre de jaciments amb presència de sitges dins el terme municipal de Llagostera, 6 en total, la quantitat de fosses excava-des, 35, és força reduïda si ho comparem amb les grans concentracions de sitges del

nord-est de Catalunya: les 200 aprox. del Puig de Sant Andreu a Ullastret, les 120 aprox. del Bosc del Congost a Sant Julià de Ramis o les 64 aprox. de Castell la Fosca a Palamós. No obstant, es pot observar que aquestes tres grans concentracions es produeixen en poblats o en els seus entorns més immediats, la qual cosa no sembla ser el cas de les sitges de Llagostera.

Els camps de sitges de Llagostera s'aproximi-

men més a uns altres tipus de concentracions de fosses que no assoleixen les quantitats abans esmentades.

Aquestes concentracions no sobrepassen les 20 fosses i es troben situades enmig de les teòriques zones de conreu. Els exemples més evidents d'aquest tipus de jaciment es troben a l'Alt Empordà (Olivet d'en Requesens a Borrassà; Puig Ferrer i la Qüestió d'e Solà, a Garrigàs; Els Bordegassos a Sant Mori, etc.) però també se n'han localitzat a d'altres comarques, com al Pla de l'Estany (Bòbila de Can Rafael Ginesta i Can Figa a Cornellà de Terri) o al Gironès (La Quintana a Cervià de Ter).

Si es distingeixen els dos tipus de camps de sitges, el problema es planteja en determinar a quin tipus d'emmagatzematge responien i, en definitiva, quina funció econòmica van desenvolupar. La solució a aquesta qüestió sembla que prové de les mateixes característiques morfològiques de les sitges. Si una sitja no podia ser oberta i tancada contínuament, difícilment podia estar destinada a cobrir les necessitats domèstiques d'un petit grup poblacional. Seria lògic pensar, doncs, que el gra destinat a usos domèstics va ser conservat en altres tipus de dipòsits, espais o contenidors i que el gra emmagatzemat en sitges aprofités els avantatges d'aquest sistema: la seva conservació durant un llarg període de temps, és a dir, que el producte destinat a emmagatzemar-se en sitges era gra de

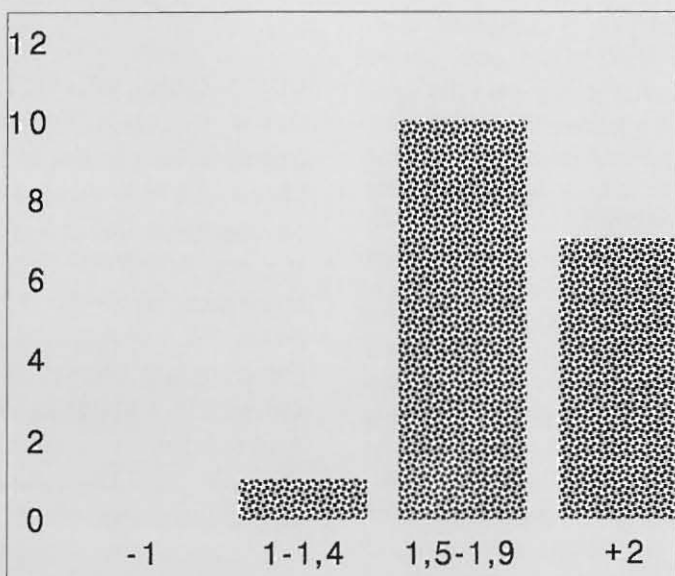

Fig. 6/ Gràfic de les profunditats de les sitges del Pla de Maiena. El fet que la majoria es trobi entre els 1,5 m. i els 2,5 m. induïx a pensar que la majoria de les sitges només havien estat malmeses per la part superior.

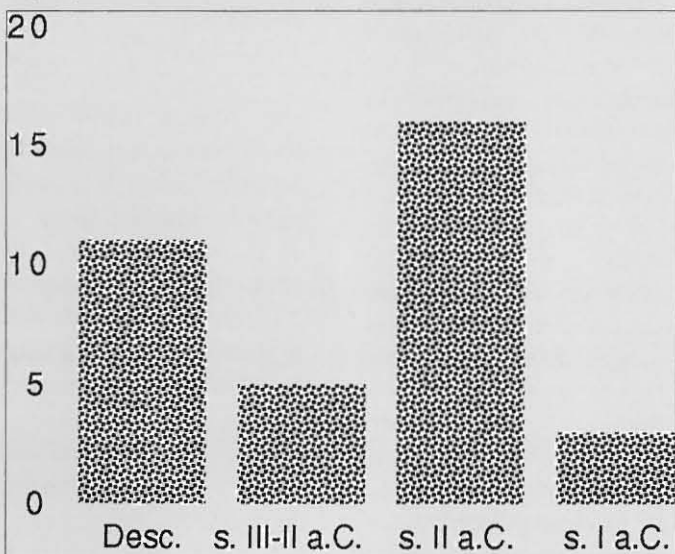

Fig. 7/ Gràfic de les cronologies d'inutilització final de les sitges, on es pot veure que la majoria ho fou entorn del s. II a.C.

reserva, ja fos destinat a aliment en moments de necessitat, al comerç o com a llavor.

En relació als poblats, és probable que el gra fos destinat a reserva en previsió de males collites o al comerç, però les sitges escampades per tot el territori, enmig dels camps de conreu, contenien, probablement, grans de llavor, tot i que no es poden rebutjar altres opcions. Fins fa pocs

anys algunes tribus del nord d'Àfrica i del Pròxim Orient que emmagatzemaven els seus productes en sitges, destinaven les que es trobaven escampades pel seu territori a dipòsits de llavor. Per altra banda, cal afegir que el gra dipositat en sitges, si es mantenen les condicions atmosfèriques esmentades, conserva en alts percentatges la capacitat germinativa. En conseqüència, caldria incloure les

sitges de Llagostera en aquest darrer grup, per bé que estretament relacionades amb algun poblat ibèric proper, com en el cas de Sant Julià de Ramis, on les sitges del camí del pla disten prop menys de 2 km. del poblat.

Pel que fa a la cronologia (fig. 7), la majoria de les sitges són obliteratedes en diferents moments entorn del s. II a.C. El fet destacable no és la seva inutilització sinó el moment en el qual això es produeix. El final del s. II i principis del s. I a.C. s'ha considerat com un espai de temps en el qual els hàbitats indígenes (poblats, cabanes, etc.) són abandonats i són substituïts per hàbitats que segueixen els models romans d'assentament (ciutats, vil·les, etc). Per tant, emmarcat en aquest context històric, no és estrany que s'abandonessin els tipus d'emmagatzematge ibèrics i es substituïssin per tipus itàlics. No obstant, aquest canvi no s'ha de considerar com una simple substitució de tècniques d'emmagatzematge, sino com una conseqüència més dels grans canvis socials, polítics i econòmics que experimentava aquesta àrea en aquells moments.

BIBLIOGRAFIA

- DD.AA. Lattara, 6. Lattes, 1993.
- Garcia, D. (1987) "Observations sur la production et le commerce des céréales en Languedoc méditerranéen durant l'âge du fer: les formes de stockage des grains". Rev. Archéologique de Narbonnaise, 20. 1987. pp. 43-98.
- Hoseney, RC. (1991) Principios de ciencia y tecnologia de los cereales. Ed. Acribia. Saragossa, 1991.
- Nolla, JM. i Casas, J. (1984) Carta arqueològica de les comarques de Girona. El poblament d'època romana al nor-est de Catalunya. Ed. Centre d'Investigacions Arqueològiques. Girona. 1984.
- Soler, N. (1973) Arqueologia en Llagostera. Tesi de Llicenciatura, Universitat de Barcelona. Barcelona, 1973.

AGRAÏMENTS

Agraïm a la Dra. A. Toledo les informacions i dades proporcionades sobre el material de reompliment de les sitges de Llagostera.

TÍTOLS PUBLICATS

- 1 - El Mercat i la Fira per Marta Albà i Espinet
- 2 - El Passeig Romeu per Fina Solà i Llirinós
- 3 - Breu història de la infermeria a Llagostera per Rosa Masana i Ribas
- 4 - El llarg acabament de l'església de Llagostera (Segles XVII - XVIII) per Josep M.T. Grau i Roser Puig i Tàrrach
- 5 - Jaume Roure i Prats per Dolors Grau i Ferrando
- 6 - Indústries sureres a Llagostera per Fina Blanch i Rissech i Rosa Masana i Ribas
- 7 - La Casa de les Vídues Cent anys per tenir una biblioteca pública per Joan Ventura i Brugulat
- 8 - La Plaça Catalunya per Marta Albà i Espinet i Enric Ramionet i Lloveras
- 9 - Breu història de la sastreria a Llagostera per Josep Vilallonga i Ribalta
- 10 - Els noms dels carrers: dedicacions i origen per Ramon Brugulat i Pagès
- 11 - L' Arqueologia a Llagostera per J. Merino, L.E. Casellas, X. Rocas
- 12 - Les fonts de Llagostera per Magda Saurí i Masgrau
- 13 - Antoni Varés. Un home i el seu temps per Albina Varés i de Batlle
- 14 - Les sitges de Llagostera per Josep Burch i Rius

PROPRERS TÍTOLS

- Els retaules per Josep M.T. Grau i Roser Puig.
- Els nostres balcons per Juli Bassets i Sanchez
- Isabel Vilà, la primera sindicalista catalana per Francesc Ferrer i Gironès

